1.3.2018

Lakivaliokunta
LaV@eduskunta.fi

Lakivaliokunnan lausuntopyyntö 22.2.2018, HE 190/2017 vp

HALLITUKSEN ESITYS EDUSKUNNALLE LAIKSI OIKEUDENKÄYMISKAAREN MUUTTAMISESTA - ASIANTUNTIJALAUSUNTO

Eduskunnan lakivaliokunta on pyytänyt kirjallista asiantuntijalausuntoa hallituksen esityksestä eduskunnalle laiksi oikeudenkäymiskaaren muuttamisesta (HE 190/2017 vp). Pyydettynä lausuntona Kymenlaakson käräjäoikeus esittää seuraavaa:

Yleistä

Yleishuomiona hallituksen esityksestä voidaan todeta, että se on selkeä ja pääosin hyvin perusteltu. Käräjäoikeuksien resursseja on vähennetty vuosia ja vähennetään myös jatkossa. Tässä tilanteessa osaamisen keskittäminen on merkittävä tekijä lainkäytön laadun ylläpitämiseksi ja myös summaarisissa asioissa ratkaisujen oikeellisuus sekä velallisen oikeusturvan toteutuminen on turvattava. Tämän paras tae on käräjäoikeuden määrältään riittävä, asiansa hyvin osaava henkilöstö ja heidän työolosuhteidensa asianmukainen toteuttaminen. Summaarisia riita-asioita käsittelevät ja ratkaisevat käräjäsihteereiden lisäksi käräjänotaarit ja tuomarit."Nimestään" huolimatta näissä asioissa esiintyy usein oikeudellisia ongelmia, jotka vaativat tuomarin ohjausta ja myös asian siirtämistä tuomarin tai ainakin notaarin ratkaistavaksi. Tämä ilmenee hyvin esimerkiksi korkeimman oikeuden ratkaisusta KKO 2015:60. On selvää, että summaarisiin asioihin liittyvät oikeudelliset ongelmat tulevat jatkumaan.

Esitetty tavoite summaaristen riita-asioiden käsittelyn tehostamisesta ja tavoitteen toteutuminen myös käytännössä on tärkeä.

Esityksestä ei nouse esille ainakaan merkittäviä ongelmia perustuslain turvaamalle yhdenvertaisuudelle lain edessä eikä oikeusturvan takaamiselle jokaiselle.

Summaaristen riita-asioiden käsittelyn keskittäminen

Keskittämisen toteuttamistavoista käräjäoikeus pitää parhaimpana hallituksen esityksen yhdeksän käräjäoikeiden mallia. Kymenlaakson käräjäoikeuden henkilökunta on hyvin motivoitunut siihen, että käräjäoikeus toimii yhtenä summaaristen asioiden oikeuspaikkana ja tämä otetaan jo nyt käräjäoikeudessa huomioon työtehtävien suunnittelussa ja henkilöstöjärjestelyissä. Myös käräjäoikeuteen siirtyvä tai uusrekrytoitu henkilökunta tullaan ottamaan huomioon työtehtävien suunnittelussa ja toteuttamisessa. Etätyön tekeminen mahdollistetaan käräjäoikeuden asianmukainen toiminta turvaten.

On selvää, että keskittämisen tuottama henkilökunnan erikoistuminen lisää osaamista ja samalla se, paitsi edistää asioiden käsittelyn tuloksellisuutta, parantaa asianosaisten, ja heistä erityisesti velallisten oikeusturvaa sekä myös yhdenvertaisuutta oikeusprosesseissa. Samalla käräjäoikeuksissa on huolehdittava riittävästä työtehtävien monipuolisuudesta, koska myös se vaikuttaa monin tavoin työn tuloksellisuuteen (esim. työn mielekkyys ja työssä jaksaminen).

Keskittämisestä saatavat edut verrattuna ns. valtakunnalliseen toimivaltaan perustuvan järjestelmään puoltavat hallituksen esityksessä esitettyä mallia. Jälkimmäinen hajautettu malli olisi ongelmallinen edellä esitetyistä keskittämisen ja erikoistumisen tuottamien oikeusturva- ja tehokkuushyötyjen jäädessä suureksi osaksi pois sekä lisäksi hallituksen esityksessä mainituista syistä.

Edellä todetun ja hallituksen esityksessä esitettyjen perusteiden mukaisesti voidaan luotettavasti arvioida, että asioiden keskittäminen johtaa paitsi summaaristen riita-asioiden käsittelyn nopeutumiseen, myös työmenetelmien ja oikeuskäytännön yhtenäistymiseen. Tällä hetkellä käräjäoikeudet edelleen menettelevät eri tavoin po. asioissa ja ratkaisut samanlaisissa asioissa saattavat merkittävästikin poiketa toisistaan.

Käräjäoikeus yhtyy hallituksen esitykseen siitä, että järjestelmän selkeys ja johdonmukaisuus puoltavat kaikkien summaaristen asioiden sisällyttämistä keskitetyn käsittelyn piiriin. Sitä puoltavat myös edellä todetut oikeusturvanäkökohdat.

Hyvänä, vaikkakaan ei kokonaan ongelmattomana, on pidettävä oikeudenkäymiskaaren 10 luvun 20 §:n täydentämistä esitetyllä tavalla eli jos summaarisena riita-asiaa käsittelevä käräjäoikeus ei hyväksy kannetta yksipuolisella tuomiolla tai myöntämisen perusteella annetulla tuomiolla, eikä muuta perustetta, kuten asianosaisten suostumusta, toimivaltaan ole, asia on siirrettävä käsiteltäväksi toimivaltaiseen käräjäoikeuteen. Oikeudenkäymiskaaren 10 luvun 20 §:n 1 momentin pysyttäminen sellaisenaan voimassa, ei vaaranna velallisen oikeusturvaa. Yksi vaihtoehto esitetylle on säätää oikeudenkäymiskaaren 10 lu-

vun 17 a §:stä ilmenevät oikeuspaikat ehdottomiksi oikeuspaikoiksi. Joka tapauksessa on tärkeää turvata summaarisia asioita käsittelevissä käräjäoikeuksissa riittävä henkilökunta, tuomarit ja notaarit mukaan lukien, näiden asioiden käsittelemiseen ja ratkaisemiseen.

Sähköisen asioinnin lisääminen

Ehdotettu velvoittava säännös summaarisen riita-asian laittamisesta vireille sähköisesti on paikallaan hallituksen esityksessä esitetyillä perusteilla. Selvää on, että velvollisuus ei voi ulottua omassa asiassaan toimivaan luonnolliseen henkilöön. Esimerkiksi pieniä oikeushenkilömuodossa toimivia pienyhtiöitä tai muita kuin yhtiömuotoisia elinkeinonharjoittajia säännös ei rasittasi, koska ne käytännössä turvautuvat perintätoimistojen tai vastaavien asiainhoitajien apuun. Lisäksi kaikilla toimijoilla säilyy mahdollisuus ajaa kannetta laajana riita-asiana.

Todisteellinen tiedoksianto ja sen kehittäminen

Käräjäoikeus kannattaa puhelintiedoksiantojen laajentamista nykyisestä. Käräjäoikeuden omassa käytännössä ei puhelintiedoksiannoissa ole ilmennyt oikeusturvaongelmia eikä juurikaan käytännöllisiä ongelmia. On pystytty huolehtimaan siitä, että vastaaja on saanut ymmärrettävästi ja muutenkin asianmukaisesti tiedon käsiteltävästä asiasta ja sen perusteista. Tarvittaessa kannetta on pyydetty täydentämään ennen sen tiedoksi antamista. Olennaista on, että tiedoksiannon todisteellisuus säilyy.

Sähköisen tiedoksiannon kehittäminen on tärkeää. Hallituksen esityksessä tulee melko kattavasti esille sähköisen tiedoksiannon problematiikka ja sen edut. Ei ole oikeusturvaa koskevaa tai muuta estettä sille, että sähköinen tiedoksianto toteutetaan niiden vastaanottajien kohdalla, jotka ovat ottaneet käyttöönsä viestinvälityspalvelun ja antaneet suostumuksensa saada tiedoksi asiakirjoja palvelun kautta.

Esityksen vaikutukset
Taloudelliset vaikutukset

Tältä osin hallituksen esitys kysymyksessä olevien asioiden käsittelyyn jatkossa tarvittavan henkilökunnan määrästä sekä saavutettavista rahallisista säästöistä jää osin epävarmaksi. Uudistuksen lopulliset säästövaikutukset selviävät vasta ajan kanssa.

Vaikutukset viranomaisten toimintaan

Tiedossa on, että vain hyvin pieni osa summaarisia asioita käsittelevistä henkilöistä tai haastemiehistä on valmis siirtymään toiseen käräjäoikeuteen. Niille henkilöille, jotka eivät halua siirtyä, on pyrittävä järjestämään muu vakituinen työ nykyisessä virastossaan tai muussa valtion virastossa heidän työssäkäynti-alueellaan. Mikäli tämä ei ole mahdollista, voidaan kohtuullisen siirtymäajan puitteissa hyödyntää etätyömahdollisuutta. Summaaristen asioiden toimintayksikön asianmukainen toiminta joka tapauksessa edellyttää, että merkittävä osa yksikön henkilökunnasta on etätyön lisäksi myös fyysisesti työpaikallaan. Tämä ei estä etätyön hyödyntämistä asianmukaisessa määrin. Tällä hetkellä etätyötä Kymenlaakson käräjäoikeudessa tekevät kansliahenkilökunnasta haastemiehet sekä käräjäsihteerit.

Laamanni Markku Almgrén

Kouvolan kanslia
Kauppalankatu 43 A, 45100 Kouvola
Puhelin 029 56 45800
Faksi 029 56 45801

Kotkan kanslia
Keskuskatu 19, 48100 Kotka
Puhelin 029 56 45700
Faksi 029 56 45799

Sähköposti
kymenlaakso@oikeus.fi